

Hermann Christoph Engelken

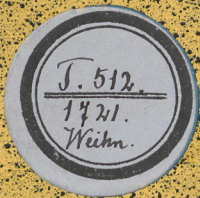
Programma Solenne, Qvo Diem Christi Ab Abrahamo Visum, Hujusque Inde Ortum Gaudium Natalitium, ex Joh. IIX. 56. contemplatur : insimulque ad præsens Nativitatis Christi Festum rite celebrandum ... Cives Academicos ... hortatur, monet, exstimulat

Rostochii: Typis Joh. Wepplingii, [1721?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1003998062>

Druck Freier Zugang

T. 512.

1721. Weihn.

~~A-1256. 170.~~

M. 1721

PROGRAMMA SOLENNE,
^{OVO}
**DIEM CHRISTI
AB ABRAHAMO
VISUM, HUIUSQUE INDE
ORTUM GAUDIUM
NATALITIUM,**

ex Joh. IIX. 56.

contemplatur, insimulque

ad præsens Nativitatis Christi Festum
rite celebrandum, & gaudendum
in illo gaudium sacrum, pium,

DEO acceptum,

exesse jussa omni profanatione nefanda,

CIVES ACADEMICOS

EX OFFICII RATIONE

iterum iterumque hortatur,
monet, extimulat

HERM. CHRISTOPH.

BOBERGER

S. S. Theol. Doct. Ejusque Prof. Publ. Ord.

& ad æd. Joh. Past.

hodie Acad. Rostoch. RECTOR

ROSTOCHII,

Typis Joh. WEPPLINGII, SEREN. PRINC. & ACAD. Typogr.

M. 1256 170

Illuxit, per DEI O.M. clementiam, illuxit, inquam, Nativitatis Christi Festum; FESTUM ANTIQUISSIMUM, cujus jam circa Annum Christi 170. mentionem inicit in Epistola Paschali, Theophilus, Antiochiæ Episcopus, teste B. Job. Hildebrando in Libello de diebus festis p. m. 12; FESTUM CELEBRATISSIMUM, quippe quod Epiphanius in Exposit: fidei Catholicae, Opp. Tom. I. p. m. 1105. appellare amat τῆς Θεοφάνειας, i. e. manifestationem, Gregorius Nazianzenus Orat. 38. τῆς Θεοφάνειας, i. e. manifestationem DEI, nec non τῆς γενέσεως i. e. natalitia, Ambrosius Sermon. XII. in Festum Nativit.: , Imperatoris mundi Natalem, Germanis tam veteribus, quam modernis, idem illud salutantibus das Christfest / it: Weynacht / quasi noctem sanctam, die Weyhe-Nacht / ut alias istiusmodi appellationes silentio prætermittam, allegatas à B. Jo. Gottl. Mollero in Observationum Philologicarum Septenario, Observ. II. p. 15. sqq; FESTUM PRINCIPALISSIMUM, reliquis palmam præripiens, haud abs re scribente Augustino Serm. XIIIX. in Natali Domini, Opp. Tom. X. col. m. 133. a. : Non sine gratia prelationis ceteris est diebus habendus hic dies (Nativitatis Christi) in quo DEUS in hominem docetur promotus, unde etiam Chrysostomo in Orat. de B. Philogonio, prædictum Festum audit μετὰ πάντων omnium Festorum; FESTUM DESIDERATISSIMUM, quod Patres V. T. intensissime desiderarunt, & calidissimis votis expetierunt, ipso Salvatore benignissimo diserte profitente Luc. X. 24: Dico Vobis, quod multi Prophetae & Reges voluerint videre: qua vos videris, sed non viderunt; FESTUM LÆTISSIMUM, quod ob lætam sui materiam, Nativitatem nempe Servatoris dulcissimi, Christianorum pectora ineffabili perfundit lætitia. Illuxit, Cives optimi, Illuxit, inquam, Festum tam memorabile, tam præclarum, tam optatum. O si licuisset Piis Veteris Testamenti memoriam Jesu, in sui jam salutem nati, grata recolere mente, si licuisset illis eapropter Ferias Nativitatis Christi celebrare, quanto non gaudio fuissent exultaturi? Rem futuram soliti erant fidei oculis, ut præsentem, imo ut præteritam, tanquã ex aliqua specula, prospectare, prospectantes eandem, intima gestire voluptate, gestientes voluptate, immensa DEI beneficia plenis annuñciare buccis. Mirum hinc non est, eosdem Nativitatem

tatem quoq; Christi eminus prospexisse, deque illa in sinu gavisos, alta exclamasse voce: *Puer NATUS EST nobis, Filius DATUS EST nobis Es. IX. 5.* Interim tamen queri cogebantur, se nondum de Christo nato, ac exhibito, sed nascendo tantum, & exhibendo, gloriari, letari posse, etiamsi aureis DEI promissionibus sibi, sibi Christum, nascendum demum, ac exhibendum, tanquam jam natum ac exhibitum proponerent, gaudiumque inde natalitium conciperent. Peculiare autem, præ reliquo canorum Patriarcharum choro, DEI benignitatem hoc in passu expertus est illustrissimus ABRAHAMUS, quippe cujus gaudium natalitium ipsa Veritas, Christum innuo, emphaticis plane verbis expressit, ita fluentibus, *Joh. IIX. v. 56: Ἀβραὰμ ὁ πατήρ ὑμῶν ἠγαλλίασεν, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδεν, καὶ ἐχάρη.* i. e. *Abrahamus, Pater vester, exultavit, ut videret diem meum, & vidit, ac gavisus est.* De ABRAHAMO instituitur sermo, quem insani Apellæ Christo multis præferre parasangis non fuerant veriti, v. 52. 53. *Hic* constituebatur communis judaicae Gentis Genitor, Altissimo ipsi acclamante, *Gen. XII. 2: Faciam te in gentem magnam, & iterum, post factam nominis mutationem, ingeminante, Gen. XVII 5. Patrem multitudinis gentium efficiam te.* *Hic*, beneficio beneficium arduente, eligebatur celsissimus Parens Messia, tunc temporis certo promissis, cum diserte dicatur, *Gen. XXII. 18. In semine tuo (Christo Gal. III. 16.) benedicentur omnes gentes.* *Hic* evadebat Pater omnium credentium, *Rom. IV. II.*, exemplo fidei egregio prælucendo, alios tam à Judæis quam Gentilibus fatos, ad geminam fiduciam existimando, hancque ad eò iisdem feliciter quasi ingenerando. *Hic* constanter DEO adhærebat, nullis adversæ fortunæ procellis cedens, uti vel ex *Gen. XXII. 1. sqq.* ad oculum patet. Ex *Midraschim*, in *Schalschelei Hakkabala* p. 8. memoriæ proditur, Abrahamum, adhuc juvenem, idola Thara, Parentis sui, fregisse, & ideo ab ipso Parente apud Nimrodum accusatum, nulla planè ratione ad idololatriæ sceleratam perducì potuisse, jussisse nimirum Nimrodum, ut Abrahamus adoraret ignem, sed hunc recessisse, malle se adorare aquam, quæ ignem exstingvere potis est; præcepisse ergò Nimrodum, ut veneretur aquam, sed hunc reposuisse, malle se adorare nubes, quæ aquam continent. Tum injunctum ipsi esse, ut nubes cultu prosequeretur divino, sed eum dixisse, potius ventum esse colendum, qui nubes dispellit, jussum itaque procidere coram vento, id quoque renuisse, ea ex causa, quod homo adhuc adversus ventum queat consistere, tandem Nimrodo perpetuam illusionem animadvertente, Abrahamum in fornacem ardentem coniectum esse, sed illatum

) (2

inde

inde iterum prodidisse. Conf. B. *Wagenseilii Sota* p. m. 192. sq. Sed non opus est, fabellis putidis famam Patriarcharum primarii ire promotum, cujus virtutes à Spiritu S. ipso vividis depinguntur coloribus. Abrahamus itaque est, qui diem Christi vidit, ac exultavit. Abrahamus est, cujus voto pio respondit eventus exoptatus. *Vidit, inquit veritas, ac gavisus est.* Per diem Christi intelligi tempus adventus Christi in carnem, ac visibilis in his terris presentia, vel, si mavis, metonymicè, per metonymiam adjuncti pro subjecto, ipsa temporis N. T. mirabilia, sc. nativitatem promissi Messia, ortum ipsius ex virgine, presentiam visibilem, passionem, resurrectionem, & sic porro, inficias iri nequit. Conf. *Mal. IV. 5.* Extra controversia quoque aleam positum esse iudico, per *visionem diei huius* id innui, quod Abrahamus vivendo attigerit suo modo tempus adventus Christi in mundum, vel saltem conspexerit mirabilia illius temporis, Salvatorem sc. carne vestitum, ac exhibitum. Verum enim vero de eo, quomodo pralaudatus Patriarcha stupendas Novi Testamenti res contuitus, & inde tacita repletus sit voluptate, eruditorum digiti non sunt aequales. Pontificiorum multi cum *Estio in Annotat: ad loca difficiliora* p. 609, & *Zegero ad bi. l., Biblior. Critic. Tom. IV. col. m. 1691,* svaviter somniant, Abrahamum in Limbo Patrum diem adventus Christi cognovisse, & inde gavisum esse. Ita enim *Zegerus, Vidit, ait, dum in limbo, quem vocant, detentus juxta Cyrillum, Angelis nunciavit, in mundum advenisse desideratum cunctis gentibus intellexit. Cum enim editus est, inquit, in mundum virgineo partu, Dominus noster, quis addubitaverit, Angelos antiquis illis Patribus annunciaisse Salvatoris ortum, sicut & in terra nunciaverunt Pastoribus?* At vero talia recensuisse, est refutasse. Quis enim, nisi obesa naris homo, sibi persuaderi patietur, *Limbum Patrum* dari? Sanè Patres N. T., aequè ac nos, in Christum credidisse, & sic salvatos esse, sanctissimus Petrus docet *Act. XV. 11.* Qui ergò Limbo cuidam fuissent inclusi? Qui in Limbo à participatione gaudii aeterni remoti? *Purgatorium*, purgandi à pecunia marsupii causa inventum, sanctiores Pontificiorum ipsi rejiciunt, in cujus rei fidem allegare placet verba *Thuani*, Historiographi cordati ac fide digni, *Historiarum Libr. III. ad an. 1547. p. m. 57.* scribentis: *P. Castellanus à nonnullis ex Sorbonicorum Collegio - - accusatus est, quod in extrema oratione, quam in Francisci (Galliarum Regis) funere habuit, sperare, ac persuasum habere dixisset, Regis animam, vita sanctissime acta, simul atque è corpore excessisset, protinus caelo receptam esse, neque expiatoris ullis ignibus eguisse, quasi de tertio loco, ut ipsi agebant, - - addubitasset, eamque ob causam* quos-

quosdam è suo numero ad Regem delegarunt, qui à Johanne Mendoza, regiorum dispensatorum Principe excepti - - hoc faceto & apto pro tempore responso elusi sunt. Scio, inquit, quid huc veneritis, nempe ubi locorum Francisci, heri optimi, anima nunc sit, cum Castellano, ut malesentiente, controverfamin, ceterum vobis confirmare possum, qui Franciscum optime noverrim, hoc cum ingenio semper fuisse, ut diu herere ullo loco, quantumvis amoenno, & commodo, nunquam potuerit, ut mihi ad purgatorium non mora facienda causa, divertisse videatur, sed tantum, ut vinum illac transeundo, à pocillatore pro more degustandum acciperet, quo audito, - - - Sorbonici - - , pudore confusi, domum reverterunt. En purgatorium derisum! An putas, melloribus fati dignum esse Limbum Patrum? Quoniam itaque Limbus hicce exulat, exulet quoque oportet illa sententia, qua Abrahamus in Limbo de adventu Christi dicitur gavisus. Si porrò Jo. Clericum dans le nouveau Testament p. m. 295. in consilium vocas, is verba Christi exponere amat de revelatione temporis Abrahamo divinitus facta, quo Doctor aliquis egregius, ab Idololatria ad verum DEI cultum ducturus, à DEO sit mittendus. Abraham souhaita, inquit, de voir un tems, auquel dieu enverroit quelcun aux hommes, pour les instruire clairement de sa volonté, & les ramener à leur devoir. C'etoit un souhait, que l'idolatrie generale, & la depravation de tout le genre humain fit naître dans son cœur, addens ad verba: vidit eum: Dieu lui revela, que ce tems viendroit, lorsqu'il le trouveroit à propos. At vero undè probabit Clericus, diem Christi denotare duntaxat tempus mittendi Doctorem aliquem fidelem? Cur dies Christi non significaret ipsum tempus adventus Christi, tanquam Doctoris & Prophetæ omnium maximi? Hinc, misso Clerico, aliorum limina salutare placet. Sunt ntm:, qui cum Francisco Junio in Notis, ad h. l. p. m. 173, visionem diei Christi, de mera apprehensione fidei accipere in deliciis habent, rati, Servatorem id indice indigitare digito, quod Abraham fidei oculis eminus viderit adventum suum in carnem. Ut ut autem hanc visionem spiritua-lem in dubium haudquaquam vocemus, cum Ebr. XI. 13. talis fidei prospectus deprædicetur ac collaudetur; Attamen magis emphaticum est effatum dulcissimæ Servatoris, quam ut nudam cognitionem, meditationem, ac re- præsentationem adventus Christi, à fidei Abrahamo factam, insinuare videatur, cum alias pari ratione reliqui quoque Vet. Testamenti credentes diem Christi vidisse dicendi sint, neque Abrahamo peculiare, præ cæteris contigisset beneficium. Sunt porrò, qui cum Amelio in der Erörterung der dunkelen Schriftstellen Tom. I. p. 82, existimant, visum esse ab

Abrahamo diem nativitatis Christi, cum Filius DEI, assumpto corpore, tempore V. T., vestitus, suæ futuræ incarnationi prælusit. Ast hac ratione etiam multi alii V. T. fideles, e. gr. *Jacob. Gen. XXXII. 24. sqq.*, *Josua Jos. V. 13. sqq.* *Manoah, Judic. XIII. 17. sqq.* aliique, diem Christi vidisse, dicendissent. Acu pariter rem non videtur tetigisse *Werenfelsius in Sylloge Dissertationum Theolog. Dissert. XI. p. 443.* cautus, visionem Diei Christi factam esse tum, cum Filius DEI, Angeli specie apparens, Filium Abrahamo polliceretur, in quam sententiam animadvertit *Jac. Basnagius dans les Antiquitez judaiques. Tom. II. p. 469. sqq.* Vix quoque calculum auferret interpretatio *Lampii in Bibliotheca Bremensi Class. I. Fascic. V. p. 486. sqq.* huc rediens, Abrahamum vidisse diem, seu tempus natiuitatis Christi, non in his terris, sed in cœlo, cum Abrahamus jam in cœlum translatus, & Filius à Patre in terram missus esset, quam prolixè sub examen vocavit *Joh. Laur. Mosheimius in Biblioth. Brem. Class. II. p. 210. sqq.* Sanè dum *Lampius* urget proprietatem phraseos, monens, *videre diem alicujus*, idem esse, ac: *tempus vita alicujus vivendo attingere*, destruit allatam suam interpretationem, quia si Abraham in cœlo jam degit quoad animam, mortuus antea fuit. Et si mortuus fuit, non potuit vivendo (prouti quidem hæc vox communiter, ac usitate sumitur) attingere diem Christi. Propius, mea quidem sententia, ad scopum collimant, qui *typum immolationis Isaaci* huc accersere nulli dubitant, docentes, Abrahamum vidisse, animoque suo propoluisse Christum natum & exhibitum, cum Filium suum, Isaacum, in monte Moria mactare juberetur & immolare *Gen. XXII. 2.* Quemadmodum enim, qui picturam alicujus rei, e. gr. urbis, regionis, hominis &c., fixo contemplatur obtutu, ipsam rem menti suæ præsentat, de illa cogitat, eamque meditatur; Ita etiam Isaacum, in monte Moria immolandum, Abrahamus spectans, oculos mentis direxit in Christum, aliquando pro peccatis totius mundi in ara crucis offerendum, sicque in typi imagine Anti-typum consideravit, illustravitque. Huc tendit aureum illud eloquentiæ flumen, *Chrysostomus, Homilia 54. in Cap. II. Job. p. 279.* perorans: τὴν ἡμέραν ἐν τῷ Ἰσάκ μοι δοκεῖ λέγειν, τὴν τῆς σταυροῦ, ἢ ἐν τῇ τῆς κριῆς προσφορᾷ, καὶ τῇ τῆς ἰσαὰκ προδιετύπωσι i. e. *Diem meum hic mihi videtur diem crucis significare, quem in arietis oblatione, & in Isaac, præfiguravit.* Assentitur *B. Danhauerus in Tract: Præ-Adamita Utis p. m. 416.* Hic enim, postquam monuisset, dici Christi voce indigitari diem nativitatis, passionis, resurrectionis &c,

mox

mox subjicit : *Instrumenta, & quasi εἰσοπτεῖα* fuere varia, assumpti corporis
 schema, quo incarnationi sua praelisit Gen. XIX; typi sacrificiorum, maxi-
 me illustris ille in tragedia *Moriana*, in qua per fidem suscepta, parabolice,
 ut habet ep: Ebr. XI. 17. representabatur Messie unigeniti DEI Filii mactatio
 sacrificialis, tridwana sepultura & resurrectio Gen. 22, promissio, non testa-
 mento solum, sed & Sacramento circumcisionis confirmata. A Danbauero non
 abludunt B. Job. Bened. Carpovius in den Evangelischen Fragen und
 Unterricht Part. I. p. m. 696. sq; Dorscheus in Comment in IV. Evangelistas
 p. m. 1072. & plures. Verum enim vero, ut ut τὰν ἀμφοῖν, quod ajunt,
 largiar, Abrahamo in Filio suo immolando umbram quandam Messie, aliquando
 exhibendi, ac pro nobis in mortem tradendi, contigisse; Attamen magis mihi
 prægnantem effati Salvatoris gravitatem assequi videntur, qui in visione pecu-
 liari Christum, ut puerum, à Virgine natum, ac in terris præsentem, Abraha-
 mo à DEo esse monstratum, & repræsentatum, adeoque Patriarcham hunc
 ce intimo voluptatis sensu affectum esse, cum B. Franzio, de Interpretat.
 Scriptura Orac. 47. p. m. 451, Glassio in Philol. S. p. m. 1087., Dn. Chri-
 stophor. August. Henmanno in Bibliotheca Bremensi Class. I. Fascic. IV. p. m.
 481, sqq. aliisque, adstruunt. Et hæc expositio eo facilius admitti potest,
 quo plura visionum istiusmodi exempla, a Witsio in Miscellan. S. Tom. I.
 p. m. 19 sq. enumerata, prostant. Ceterum prolixè adhuc dictum nostrum
 excutere satagit, ex Reformatis, Job. Marckius in Exercitationibus Scripturariis,
 Exercit. XIII. p. 284. sqq., qui tamen per visionem diei Christi, prævisionem
 mentis lætam cum fide intelligere mavult, negans, hic ad peculiare aliquod
 Abrahami fatum & factum spectari l. c. §. XIII. p. 388 sq. Ita ergo laudatissimus
 Patriarcha vidit diem exhibitæ Christi, eumque vivendo attingit, non qui-
 dem ut revera præsentem, tamen in visione repræsentatum. Ita vidit Chri-
 stum natum, non quidem ut revera mundo donatum, tamen animo ipsius
 clare revelatum & insinuatum. Ita de Christo nato lætatus est. Ita gau-
 dio exillit natalitio. An vero Nos, *Croes Optimi*! Abrahamo hic conce-
 demus? An nos gaudium natalitium gaudere intermitteremus? Minime
 gentium! Si Abrahamus diem Christi natalitium, qui nondum actu illu-
 xerat, summa excepit mentis lætitia, quidni nos diem illum, qui jam diu il-
 luxit, intensissimo prosequeremur gaudio? *Gaudete* itaque in Domino, &
 iterum dico, *Gaudete!* Phil. IV. 4. *Gaudete*, nam natus est Jesus, & na-
 scendo absque peccato, effecit, ne nostra natiuitas cum peccato nobis offe-
 ceret.

ceret. *Gaudete*, nam natus est JESUS, qui nos à potestate Satanae libera-
vit. Plane egregie *Augustinus in Natali Domini Serm. XVI., Opp. Tom. X.*
fol. m. 131. ad commune gaudium natalitiū gaudendum, excitat hisce verbis
elegantissimis: *Exultent virgines, virgo peperit Christum. - Exultent vi-*
dua, infantem Christum vidua Anna cognovit. Exultent conjugata, nasci-
turum Dominum JESUM Christum Elisabeth maritata prophetavit - - Ipse
Christus puer natus est. Exultent pueri, continentiam voventes puero, Pa-
riter Serm. XV. Fol. 131. a. graphice erumpit: *Gaudeamus, fratres, leten-*
tur & exultent gentes. Justum diem nobis non Sol iste visibilis, sed creator
invisibilis consecravit, quando eum pro nobis visibilem factum, à quo invisibi-
li & ipsa creata est, visceribus facundis - - virgo mater effudit. Execra-
mini gaudium mundanum, impium, illicitum, festum enim praesens ni-
mis sanctum est, quam ut boatibus, clamoribus nocturnis, aliisque nefan-
dis actionibus profanetur ac deturpetur. Detestamini congressus impios,
feriae enim praesentes nos vocant in templum, in quo beneficia DEI à Mi-
nistris ecclesiae proponuntur ac inculcantur. Aversamini omnem erga
DEUM Ingratitudinem, memoria enim nativitatis Christi immortales ex-
poscit gratias. Abominamini cunctam impietatem, nam beneficiorum
divinorum ratio perennem exoptulat erga DEUM obedientiam. O vos fe-
lices! si gaudium natalitium gaudebitis sacrum,
Deoque acceptum,

P. P. ipsa Ima Nativitatis feria,
Sub Sigillo Reſtorali, An.
MDCCLXXI.

mox subjicit : *Instrumenta, & quasi εἰσθητικὰ fuere varia, ass-*
schema, quo incarnationi suae praelusit Gen. XIIX; typi sacrificii
me illustris ille in tragedia Moriana, in qua per fidem suscept-
ut habet ep: Ebr. XI, 17. representabatur Messia unigeniti DEI
sacrificialis, triduaana sepultura & resurrectio Gen. 22, promi-
mento solum, sed & Sacramento circumcisionis confirmata. AD
abluunt B. Joh. Bened. Carpzovius in den Evangelischen
Unterricht Part. I. p. m. 696. sq; Dorscheus in Comment in IV
p. m. 1072. & plures. Verum enim vero, ut ut τὰν ἀμφοτέρων
largiar, Abrahamo in Filio suo immolando umbram quandam Mel-
exhibendi, ac pro nobis in mortem tradendi, contigisse; Attame-
prægnantem effati Salvatoris gravitatem assequi videntur, qui in-
liari Christum, ut puerum, à Virgine natum, ac in terris præter-
mo à DEO esse monstratum, & representatum, adeoque Patria-
ce intimo voluptatis sensu affectum esse, cum B. Franzio, a
Scriptura Orac. 47. p. m. 451, Glassio in Philol. S. p. m. 108
stophor. August. Heumanno in Bibliotheca Bremensi Class. 1. Fa-
481, sqq. aliisque, adstruunt. Et hæc expositio eo facilius ad-
quo plura visionum istiusmodi exempla, a Witsio in Miscella
p. m. 19. sq. enumerata, prostant. Ceterum prolixè adhuc dic-
excutere satagit, ex Reformatis, Job. Marckius in Exercitationibus
Exercit. XIII. p. 284. sqq., qui tamen per visionem diei Christi
mentis lætam cum fide intelligere mavult, negans, hic ad pec-
Abrahami fatum & factum spectari l. c. §. XIII. p. 388 sq. Ita ergo
Patriarcha vidit diem exhibitæ Christi, eumque vivendo atti-
dem ut revera præsentem, tamen in visione representatum. I-
stum natum, non quidem ut revera mundo donatum, tamen
clare revelatum & insinuatum. Ita de Christo nato lætatus
dio exillit natalitio. An vero Nos, Croes Optimi! Abraham
demus? An nos gaudium natalitium gaudere intermitterem
gentium! Si Abrahamus diem Christi natalitium, qui non
xerat, summa excepit mentis lætitia, quidni nos diem illum, q-
luxit, intensissimo prosequeremur gaudio; Gaudete itaque i-
iterum dico, Gaudete! Phil. IV. 4. Gaudete, nam natus est
scendo absque peccato, effecit, ne nostra natiuitas cum pecc-

